O‘QUV JARAYONINING INTERAKTIVLIGINI TA’MINLASHDA ELEKTRON TA'LIM RESURSLARIDAN FOYDALANISH

Asrayev Zafar Rizakulovich
Buxoro davlat texnika universiteti “Axborot kommunikatsiya texnologiyalari” kafedrasi dotsenti

Annotatsiya: Maqolada o'quv jarayonining interaktivligini ta'minlash uchun elektron ta'lim resurslaridan foydalanish imkoniyatlari muhokama qilinadi. Xususan, elektron ta'lim resurslariga bo’lgan talablar, uning afzalliklari, vazifalari hamda yutuqlari bayon etilgan.
Kalit so'zlar: elektron ta'lim resursi, o'quv jarayoni, ta'lim mazmuni, interaktiv, multimedia kontentlari, ta’lim tizimi, masofaviy o'qitish.
Аннотация: В статье рассматриваются возможности применения электронных образовательных ресурсов для обеспечения интерактивности процесса обучения. В частности, описаны текущие требования к электронным обучающим ресурсам, его преимущества, задачи и достижения.
Ключевые слова: электронный образовательный ресурс, образовательный процесс, учебный контент, интерактив, мультимедийный контент, система образования, дистанционное обучение.
Abstract: The article examines the possibilities of using electronic educational resources to ensure the interactivity of the learning process. In particular, the current requirements for e-learning resources, its advantages, objectives and achievements are described.
Keywords: electronic educational resource, educational process, educational content, interactive, multimedia content, education system, distance learning.

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimi innovatsion texnologiyalar bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, o‘quv jarayonining samaradorligini oshirishda elektron ta’lim resurslaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Oliy ta'limning davlat ta'lim standartlari o'quv jarayonida darslarni o'tkazishning faol va interaktiv shakllaridan foydalanishni nazarda tutadi. Elektron ta’lim resurslari (ETR) – bu o‘qitish va o‘rganish jarayonini interaktiv tarzda tashkil etishga imkon beruvchi raqamli vositalar to‘plamidir. Har bir talabaga butun o'qish davrida bir yoki bir nechta elektron kutubxonaga va tashkilotning elektron axborot-ta'lim muhitiga individual cheksiz kirish imkoniyati taqdim etilishi kerak.

Ushbu maqolada ETR yordamida o‘quv jarayonining interaktivligini oshirishning afzalliklari va tatbiq etish usullari ko‘rib chiqiladi.

ISSN 3030-3907

ADABIYOTLAR TAHLILI

O‘quv jarayonining interaktivligini ta’minlashda elektron ta’lim resurslaridan foydalanish bo‘yicha turli olimlar va tadqiqotchilar o’z fikrlarini bildirishgan. Jumladan, X.X.Muratov elektron ta’lim resurslari va multimediali elektron o‘qitish vositalari orqali ta’lim muhitining rivojlanishini ta’kidlab, o‘quv jarayonini elektron ta’lim asosida tashkil etish o‘quv materiallarini bayon etishni takomillashtirishga xizmat qilishini qayd etadi.

Ba’zi tadqiqotlar interaktiv ta’lim texnologiyalarining o‘quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishdagi rolini o‘rganib, interaktiv o‘quv muhiti cheklangan ekran vaqti sharoitida ham talabalar tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish vositasi bo‘lishi mumkinligini ko‘rsatadi.

Olimlarning fikricha, elektron ta’lim resurslari o‘quv jarayonining interaktivligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Ular o‘quvchilarning faolligini oshirib, ta’lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi. Biroq, bu resurslarni joriy etishda metodik moslik, texnologik sifat va mazmunning ishonchliligi kabi omillarga alohida e’tibor qaratish lozim.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Elektron ta'lim muhitining elementlaridan biri bu elektron ta'lim resursidir. Elektron ta'lim resursi (ETR) - bu raqamli shaklda taqdim etilgan ta'lim tuzilishi, ularning tarkibi, mavzusi va ular haqidagi metama'lumotlarni o'z ichiga oladi. ETR elektron shaklidagi yagona o'quv materiallari sifatida hozirgi kunda yangilik emas, chunki barcha ta'lim muassasalaridagi o'qituvchilar ko'p yillar davomida elektron shaklda matnlar, audio va videofayllar, kompyuter taqdimotlari bilan ishlashgan. Ushbu manbalar ta'lim jarayonini axborotlashtirishning uzoq vaqt davomida o'zlashtirilgan bosqichidir.

Xuddi shu yo'nalishdagi yangi qadam - bu o'quv materialining har xil turlari va formatlarining ajralmas tizimi bo'lgan o'quv jarayonini kuzatib borish va nazorat qilishdir. Elektron ta'lim resurslari talabalarni o'qitishning nazariy va amaliy jihatlarini birlashtirishga, shuningdek nazorat va o'zini o'zi boshqarish imkoniyatlarini kengaytirishga hamda talabaning kelajakdagi kasbiy faoliyatiga qiziqishini oshirishga mo'ljallangan.

Ta'lim jarayonida bunday murakkab elektron ta'lim resurslaridan foydalanish universitet o'qituvchisiga o'qitishning innovatsion usullarini amaliyotga tatbiq etish, kurslarni individual holga keltirish va ta'limning axborotlashtirishini oshirish imkonini beradi. Bu, masalan, har bir talaba uchun individual ta'lim traektoriyasini yaratish, kompetentsiyaga yo'naltirilgan yondashuv tamoyillarini ta'lim jarayoniga kiritish, talaba uchun o'quv jarayonining mustaqil tarkibiy qismini oshirish va h.k.z. [1].

ISSN 3030-3907

ETR o'quv materialini har tomonlama ko'rib chiqishga qaratilgan bo'lib, o'quv jarayonining barcha tarkibiy qismlarini ta'minlaydi. Bu ETR, ma'lumot olishdan tashqari, bilimlarni amalda qo'llashni va sertifikatlashni, ya'ni o'quv materialini o'zlashtirish jarayonida talabalarning yutuqlarini nazorat qilishni o'z ichiga olishi kerakligini tasdiqlaydi. ETR nafaqat o'qituvchining talaba bilan birgalikdagi ishini, balki tinglovchilarning mustaqil ishlarini ham o'z ichiga oladi va masofaviy o'qitish uchun keng imkoniyatlar yaratadi [2,3].

Elektron ta’lim resurslari quyidagi turlarga bo‘linadi:

- multimedia darsliklar – audio, video, animatsiyalar va interaktiv materiallar bilan boyitilgan elektron kitoblar.
- masofaviy ta’lim platformalari – Moodle, Google Classroom, Edmodo kabi tizimlar orqali ta’lim olish.
- simulyatsiyalar va virtual laboratoriyalar – amaliy mashg‘ulotlarni masofadan turib bajarish imkonini beruvchi vositalar.
- mobil ilovalar va veb-resurslar – smartfonlar va planshetlar yordamida o‘qish imkonini beruvchi ilovalar.

Mazkur vositalar yordamida talabalar dars materiallarini mustaqil o‘zlashtirishlari, turli interaktiv topshiriqlar orqali bilimlarini sinashlari va muammoli vaziyatlarni yechish bo‘yicha tajriba orttirishlari mumkin.

Elektron ta’lim resurslari quyidagi jihatlari bilan o‘quv jarayonining interaktivligini ta’minlaydi:

1. **Talabalar faolligini oshirish** – ETR yordamida o‘quvchilar mavzularni nafaqat nazariy, balki vizual va amaliy jihatdan ham o‘rganadilar.
2. **Shaxsiylashtirilgan ta’lim** – har bir talaba o‘zining o‘zlashtirish darajasiga qarab ta’lim olish imkoniyatiga ega bo‘ladi.
3. **Qayta ko‘rib chiqish va takrorlash imkoniyati** – talabalar istalgan vaqtda materiallarni qayta o‘rganishlari mumkin.
4. **Baholash jarayonini avtomatlashtirish** – test va topshiriqlar avtomatik tekshiriladi, bu esa o‘qituvchining yuklamasini kamaytiradi.
5. **Masofaviy ta’lim imkoniyatlari** – ETR yordamida talabalar istalgan joydan ta’lim olishlari mumkin [4].

ETRni yaratishda o'qituvchidan o'quv materialiga an'anaviy yondoshishga nisbatan ko'proq mehnat va vaqt talab etiladi. Shuningdek, materiallarni juda ehtiyotkorlik bilan tanlashi kerak.

An'anaviy ta'lim muhitida o'qituvchi faol rol o'ynadi, talaba rejalashtirilgan ta'lim natijalariga erishish uchun pedagogik metodlar ta'sirida bo'lishi kerak bo'lgan ob'ekt sifatida namoyish etiladi. Shu bilan birga, bilimlarni uzatish va ularni standart vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish bilan bog'liq bo'lgan

ISSN 3030-3907

reproduktiv usullar ustun keladi. Talaba tayyor ma'lumotlarning iste'molchisi bo'lib, o'zlashtirganidan so'ng bilimdonga aylanadi.

Elektron ta'lim resurslaridan foydalanish o'quv jarayoni imkoniyatlarini kengaytiradi, ammo shu bilan birga ular faqat vosita bo'lib qoladi, ularni qo'llash asosiy maqsadga aylanmasligi kerak.

Shuni unutmasligimiz kerakki, ETRni keng va tizimli ravishda qo'llanilmasligi quyidagi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin:

1) Idrok va o'zlashtirishni pasayishi

2) So'nggi ETR talablariga javob beradigan uskunalarni sotib olish zarurati;

3) Gippermurojaatlarning ko'pligi tufayli qo'shimcha bilim yukining paydo bo'lishi;

4) ETR yordamida mashg'ulotlar o'tkazishga qodir kadrlarni tayyorlash muammosi;

5) Mualliflik huquqi muammosi va boshqalar.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

ETRdan foydalanish orqali quyidagilarga erishish mumkin:

1) talabaning fanga qiziqishini oshirish, chunki kursni Moodle tizimida o'rganish paytida talaba nafaqat nazariy materiallarni o'rganadi, balki o'zining tayyorgarlik darajasini aniqlaydi, bu esa o'quvchilarga o'zaro tanqidiy va xolisona ravishda oraliq nazoratga tayyorgarlik ko'rishda o'z bilim va ko'nikmalarini baholashga imkon beradi;

2) o'quv materialini o'zlashtirishga, chunki talaba o'quv materialini mustahkamlab, test sinovidan bir necha marta o'tishi mumkin;

3) tinglovchilar tomonidan fan bo'yicha qo'shimcha bilimlarni egallashga, chunki ETR hajmi ma'ruzalar va amaliy mashg'ulotlar hajmidan ancha katta;

4) ta'lim jarayonini individuallashtirish, Moodle tizimi orqali turli darajadagi sinovlardan o'tkazish;

5) kadrlar tayyorlash sifatini oshirish, chunki darslarni sababli va sababsiz qoldirgan talabalar ETR foydalanib bo'shliqlarni o'zlari to'ldirishi, laboratoriya va amaliy mashg'ulotlarni uyda o'tkazish, shuningdek, fanlarning materiallarini katta hajmda o'zlashtirish imkoniyatiga ega.

ETRni amalga oshirish jarayonida o'qituvchining nazorati, talabalarning ta'lim yutuqlari bo'yicha olingan ma'lumotlarni tahlil qilishi, ikki tomonlama teskari aloqani ta'minlashi, shuningdek uning mazmunini doimiy ravishda yangilab turishi zarur. Ko'pgina hollarda o'qituvchining o'zi o'quv jarayonini tashkil qilish uchun ta'lim resurslarini tanlashni amalga oshiradi, ko'p narsa uning axborot texnologiyalari sohasidagi bilimiga bog'liq.

ISSN 3030-3907

XULOSA VA TAKLIFLAR

ETR samaradorligini oshirish uchun quyidagi yondashuvlarni qo‘llash tavsiya etiladi:

- Dars jarayonida interaktiv platformalardan foydalanish (masalan, Quizizz, Kahoot, Plickers);
- Elektron test tizimlarini joriy etish va talabalar bilimini avtomatlashtirilgan tarzda baholash;
- O‘quv dasturlariga virtual laboratoriyalarni kiritish;
- Video darslar va o‘quv podkastlarini yaratish.

Elektron ta’lim resurslarining ta’lim jarayoniga tatbiq etilishi o‘quvchilarning faolligini oshiradi, ta’lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi. Zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda ta’lim jarayonini interaktivlashtirish bilim olish jarayonining sifatini oshirishga xizmat qiladi. Kelajakda raqamli ta’lim vositalaridan yanada kengroq foydalanish ta’lim tizimining rivojlanishiga katta hissa qo‘shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. Isupova N.I. (2012). Metodicheskie osobennosti primeneniya elektronnyx obrazovatelnyx resursov [Methodological features of the use of electronic educational resources]. Sbornik nauchnyx trudov Sworld. Vol. 2, 4, 92-95.

2. Suvorova T.N. (2014). Didakticheskie funktsii, vozmojnosti i svoystva elektronnyx obrazovatelnyx resursov [Didactic functions, capabilities and properties of electronic educational resources]. Standarty i monitoring v obrazovanii - Education standards and monitoring, 2, 27–35.

3. Suvorova T.N. (2014). Ispolzovanie didakticheskix vozmojnostei elektronnyx resursov dlya povysheniya kachestva obrazovaniya [Using the didactic capabilities of electronic resources to improve the quality of education]. Informatika i obrazovanie - Computer science and education, 6, 43–48.

4. Borodina T. F. (2014) Primenenie elektronnyx obrazovatelnyx resursov v obrazovatelnom protsesse vuza i opredelenie ix effektivnosti [The use of electronic educational resources in the educational process of the university and the determination of their effectiveness]. Molodoy uchenyi - Young scientist, 13, 241-243.

ISSN 3030-3907